

TAMÁS MARGIT

ÖNFELEDT ÖRÖKSÉGÜNK ZENEI JÁTÉKOK A PEDAGÓGIAI GYAKORLATBAN

Élet és játék egyszerre születik. Felnőtt és gyermek magában hordozza a játékot, ám míg a felnőtt idejének csak elhanyagolható, töredék részét tölti ki a játék (sokan el is felejtjük az ízt), a gyermek legkomolyabb, legfőbb tevékenysége. Ebben leli örömét, ezen keresztül jut bőséges információhoz; megismeri, megérti a benne és körülötte zajló történéseket. A játék lényege más dimenzióban van, mint az összes többi tevékenység. Kívül marad a játék – kívül maradunk a játékon, ha csak külső szemlélők, nézők, hallgatók vagyunk. Valódi jelentősége aktív részvétellel válik megtapasztalhatóvá. A játékhoz kezdeményezőkézségre, találékonyságra, leleményességre van szükség. A játék ezeket (is) fejleszti a gyermekben (indirekt) anélkül, hogy a felnőtt didaktikus módon, tudatosan irányítva beavatkozna. Nem magányos foglalatosság; régen ugyanúgy terjedt, ahogyan a népdal, népmese – „szájrul szájra”. Az együtt játszó gyermekek ellesték, egymástól tanulták meg. Csakhogy az a tudás, amely több évezreden keresztül áthatotta az élet minden területét, mára sokunknak

idegenné vált. Elfelejtettük, nem tudjuk tovább folytatni. Megszakítottuk a kontinuitást. Úgy kell tanulnunk, mint bármely más tananyagot (de legalább tanulhatjuk). A 19. század néprajzkutatóinak sem kerülték el figyelmét a gyermekjátékok. Ki ne hallott volna Erdélyi János (1846–48), Kriza János (1863), Kálmány Lajos (1877–78), Kiss Áron (1891, 1984) játékgyűjteményéről? Ugyancsak ezidőtájt kezdtek felkutatni és csodálkoztak rá népdalgyűjtőink (Vikár Béla, Kodály Zoltán, Bartók Béla, Vargyas Lajos, Lajtha László, Kerényi György stb.) arra a számukra addig ismeretlen, felbecsülhetetlen értékű kincsre – népdalokra, gyermekjátékdalokra –, amelyek zenei tekintetben ma már közoktatásunk gerincét képezik.

E tanulmány – címe egyfelől a játék önmagunk fölé emelő, a mindennapok gondjaiból kiragadó képességére utal, másfelől a magyar néphagyomány mondóka- és gyermekjátékdal-készletét mint alapot rögzíti – betekintést ad a mai pedagógusképzés zenei játéktevékenységeinek elvi alapvetéseibe, bemutatja a mondókák és gyermekjáték-

dalok szerepét a kisgyermeknevelők, óvók és tanítók zenei tevékenységében, továbbá beszámol a Magyar Tudományos Akadémia által is támogatott, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem által kezdeményezett és közoktatási intézmények tanítói által megvalósított új zenetanítási modellekről.

A ZENÉBEN REJLŐ JÁTÉKLEHETŐSÉGEK

A zene időben zajló folyamat. Három alapvető összetevő – a ritmus, dallam és harmónia – valamely szabályok szerint hallhatóvá váló rendje. A ritmus az egymásutánosság sűrű–ritka intervallumainak játéka, a dallam a zenei hangmagasság váltakozása az egymásutánosságban, a harmónia több különböző zenei hangmagasság az egyidejűségben – lehet konzonáns vagy diszonáns. A ritmus önmagában is megáll, ellenben a dallam és a harmónia szükséges velejárója a ritmus. Mindegyik összetevő meghatározott szerkezetbe rendeződve színt, fényt, tónust, karaktert, tempót hordoz, lüktet; dinamikus–statikus, tehát mozgásban van. Az ókori görög kultúrában a

költészet, zene, tánc (muzsiké: ritmus, dallam, mozdulat) még szerves egységet alkotott, nem választották el egymástól.

A zene nyelv. A lélek beszéde. Egyfelől egy-egy nép művészetében is a nemzet legfőbb jellemvonásai rajzolódni kezdnek. Másfelől, mint minden művészet, a zene is kifejez és tükröz. Minden időben saját kora jellegzetessége hallható ki belőle a zenealkotóelemek számlálhatatlan változatosságában. A 20. századi gyakorlat is olyan zeneszerzői technikák felé irányította a figyelmet, amelyek az előző korokban egyáltalán nem vagy csak alig nyilvánultak meg; a zeneszerző bevonja a hallgatót az alkotás folyamatába (interaktív teszi a zenei történéseket), a hallgató egyben alkotó is, érintetté válik, beszél a zenei nyelvet, aktívan bekapcsolódik, nem marad kívül a zenén (akárcsak a játék esetében). Ilyen például Sárly László gyűjteménye, a *Kreatív zenei gyakorlatok*, amelynek előszavában Földes Imre zenetörténész így vélekedik: „[...] egyszerre szól gyermekekhez és felnőttekhez, zenehallgatókhoz és muzsikusokhoz. Csupán a velünk született zenei érzékre tart igényt. Nem tudásunkat kívánja gyarapítani, ám érzékenységünket igyekszik a végtelenségig finomítani. A zene kifejezőeszközeit, eszköztárát nem megtanítani akarja, hanem felfedeztetni” (Sárly, 1999, 5).

Maga a zeneszerző pedig a következő magyarázatot, útmutatást adja a megvalósítandó gyakorlatokhoz: „E gyakorlatok a zenei gondolkodásmód néhány alapvető kérdésével foglalkoznak. Útbaigazítást adnak bizonyos zeneszerzői törekvések és módszerek megismeréséhez, segítséget nyújtanak a memória és a rögtönzési készség fejlesztéséhez, a figyelem összpontosításához, a társas zenélés gyakorlásához. [...] Ahhoz, hogy a módszer lényegéhez közel kerüljünk, eddigi elképzeléseinket a hangokról, hangzásokról és általában a zenéről, zeneművekről felül kell vizsgálni, és talán meg is kell változtatnunk azokat. [...] az embernek talán fel kell adnia az ideáit vagy korábban biztosnak hitt elképzeléseit. Fontosnak tartom, hogy az olvasó bepillantást nyerjen módszerem kialakulásának történetébe, és ami ezzel szorosan összefügg, zeneszerzői gondolkodásom műhelytitkaiba is. [...] A század második felének zenéjét tanulmányozva megerősödött bennem az a felismerés, hogy a zeneszerzési gy-

akorlatnak és a gondolkodásmódnak más és többféle útja is lehetséges, mint a mi klasszikus európai gyakorlatunk” (Sárly, 1999, 11–13).

Ezek a gondolatok rendkívül figyelemre méltók és alaposan megfontolandók (még 22 év elteltével is), ugyanis is a zenei készségeknek azon területei, amelyekről a zeneszerző beszél, kisgyermekkorától kezdve rendszeres és folyamatos fejlesztéssel nagyszerű eredményeket hozhatnak (ráadásul nem csak zenei téren), ahogyan már Kodály Zoltán is hangsúlyozta. A kisgyermek nevelésével foglalkozó pedagógusok tudják, hogy a gyermekek zenei fogékonysága ebben a korban rendkívüli, gyorsan és könnyen elsajátítja a mondókat, dalokat. A gyermekek ösztönösen alkotnak dal- lamokat és szövegeket, de ez az alkotókészség hamar elcsorog, amennyiben nem gyakoroljuk – ahhoz, hogy a pedagógus képes legyen fejleszteni, magának is jártasnak kell lennie ezekben a készségekben. Tehát a pedagógusképzők emellett, hogy szakmai és pedagógiai ismereteket nyújtanak, a mondóka- és dalrepertoáron keresztül tapasztaltathatják meg a hallgatókkal a zenei készségek fejlesztésének lehetőségeit. A bölcsőde, óvoda és alsó tagozat zenei szemelvényei túlnyomó többségben a magyar néphagyományból valók.

A KISGYERMEKKOR ZENEI JÁTÉKAI

Miközben kutatások eredményei bizonyítják, hogy a zenének személyiség- és közösségformáló szerepe mással nem helyettesíthető, mégis évtizedek óta folyamatosan csökken a zenei nevelés szerepe mind a felnövekvő nemzedék zenei kultúrájának formálása terén, mind a zenei képességek fejlesztésének, kibontakoztatásának terén. „Ezzel párhuzamosan tapasztalhatjuk a társadalom zenei nevelés iránti érzéketlenségét is. A hatvanas, hetvenes évek magyar tudományos kutatásai és gyakorlati tapasztalatai is igazolták a zene és a zenélés nélkülözhetetlenségét a kiegyensúlyozott személyiségfejlődésben, pozitív hatásait a szocializációban és az általános tanulási teljesítményekben. A jelenkori tudományos meglátások ugyancsak széleskörűen bizonyítják az akkori meglátások időtállóságát, sőt ma már további tudományterületek (pre- és perinatális pszichológia, zeneterápia, agykutatás, viselkedéskutatás) is érvelnek a zene

jelentős hatásai mellett” (Hegedűsné, 2015, 11).

A zenei nevelés területén bölcsődés kortól kezdve kiválóan kidolgozott módszertan, tiszta forrásból merített zenei anyag áll a nevelők rendelkezésére. Ennek a mondóka- és dalanyagának a zenei jellemzői szinte teljes mértékben azonosak: szövegük ritmikus, hangsúlyos és hangsúlytalan lüktetési egységek váltják egymást, amely a mozgást biztosítja. „A beszélni még nem tudó gyermekre a szöveg ritmusa, dallama van hatással, s ez később is megmarad; az értelem mindig háttérbe szorul. Ha gyermekdal tanítunk, a gyerekek soha nem hökkennek meg a fura szavakon [...]” (Lázár, 1997, 54).

„A szakmódszertani gyakorlatok alapjait az egykori Kodály-tanítvány, Forrai Katalin fektette le. Forrai Katalin (1926. szept. 25. – 2004. dec. 30.) rengeteget tett a kisgyermekkor zenei nevelésért a bölcsődei és óvodai énekzenei nevelés számára írott könyvei, illetve a kisgyermeknevelő- és óvóképzésben végzett oktatómunkája és kutatótevékenysége révén. [...] Kodály és Forrai szellemi öröksége meghatározó számunkra” (Kissné, 2015, 205). Erre az örökségre épülnek napjaink énekzenei nevelésének alapelvei, ezek nélkül nem valósulhat meg hatékony zenei nevelés:

- Érzelmi biztonság – amelyre a zenei élmények befogadásához és a zenei képességek kibontakoztatásához elengedhetetlen szükség van.
- Hozzáférhetőség, elérhetőség – nem más, minthogy minden gyermeket részesíteni kell benne.
- A magyar népzene elsődlegessége – a zenei nevelésnek a néphagyományból kell kiindulnia, ez a zenei anyanyelv és beszéd. A zenei anyag gondos megválasztása, a választás szabadság nagy felelősség, ugyanis a kisgyermek érzékeny, fogékony; mindent befogad és utánoz, nem válogat, mert még nem alakult ki a kritikai képessége, esztétikai érzéke, befogadja az értéktelent is, kiszolgáltatott az őt ért hatásoknak. „Csak a művészi értékű zenei anyag nevel igazán, mert a fogékony korban terjesztett zenei gyomot nehéz kiirtani” (Forrai, 1974, 17).
- Életkori sajátosságok figyelembevétele – kis hangterjedelmű dalok megfelelő hangmagasságból indítva, hogyha utánozni szeretné, ne legyen megerőltető számára.

- Egyéni bánásmód – minden gyermekkel egyéni tulajdonságai ismeretében, egyénre szabott módszereket alkalmazunk a lehető leghatékonyabb fejlődés érdekében.
- Tervezés és spontaneitás – a nevelő kizárólag akkor képes a kialakult szituációkhoz spontán módon igazodni, ha felkészült, ötletgazdag.
- Játék és játékoság, mozgás és szabad aktivitás – a bölcsődei zenei nevelés mindig játék során valósul meg.
- Rendszeresség, állandóság, ismétlés – nap mint nap, sokféle módon, a nap minden szakában.
- Fokozatosság – egyszerűtől az összetett felé, ismerttől az ismeretlen felé, konkrétól az absztrakt felé. Jó példa – „Vedd ölbe, ringasd, énekelj!” – az immár évtizedek óta működő (ugyancsak a kodályi örökségre építő), Gróh Ilona által kidolgozott és elindított Ringató foglalkozások mottója ez a felszólítás. Mert lám csak, úgy tűnik, ma valóban tanítani kell azt, amely régen magától értetődő volt.

MONDÓKÁK, ÉNEKESJÁTÉKOK

Kodály Zoltán szerkesztésében 1951-ben jelenhetett meg nyomtatásban a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával. Az első kötet előszavában Kodály így nyilatkozik: „A Magyar Tudományos Akadémia e kötettel évszázados adóssága törlesztését kezdi meg” (Kodály, 1951, VII.) Ugyanis korábban is voltak sürgető próbálkozások a magyar nyelv és a népdalgyűjtések tárgyában: „Tekéntetes Tudós Magyar Társaság! A Magyar Nyelvnek elterjedőbb gyarapodását és Virágzását, miképpen törekedünk előmozdítani [...] azon bizodalmas kéréssel kívántuk a Tekéntetes Magyar Tudós Társasággal közölni, hogy mivel a Mester műszavakban nagy fogatkozás volna, azokat ki pótolni, egyszersmint pedig a nyelvbe való szeretés, és így az abban gyakorlatlanoknak-is ösztönére a köz-nép ízléséhez irányzandó Magyar dalokat valamint a Mennyegzői, és egyéb más Nemzeti eredeti szertartásokban szokott szóllás módjáról rövid oktatást, és beszédeket készíteni méltóztasson. Kik egyébberánt állandó tisztelettel maradunk a Tekéntetes Tudós Magyar Társaságnak, kész köteles szolgálai, szíves jó akaró Baráti és Attyokfiai Esztergom Vmegye Közönsége Esztergomban tartatott Közgyűlésünkben Szent András Hava 21-én 1831.ik Esztendőben” (Kodály,

1951, VII.) Ugyanebben a hónapban, november 26-án Komárom vármegye ugyancsak ezeknek a „fogatkozásoknak” a pótlását kéri az Akadémiától. Mégsem történt egyéb még tizenegy évig, mint egy újabb felszólítás. Majd 1844-ben a január 2-i közgyűlés 29. pontjában ezt olvashatjuk: „Olvastattott B. Jósika Miklósnak, mint a Kisfaludy társaság elnökének levele, mellyben ez utóbbi társulat’ nevében ennek abbéli szándékát jelentvén ki, miszerint a magyar népdalok és népmondák gyűjteményét kívánja kiadni, s tudva lévén előtte hogy a tudós társaság ez előtt mint egy tíz évvel olly népdalgyűjteményt tervezett [...] másfelől egészen különböző levén e részben a Kisfaludy társaság’ szándékát t.i. a népmondákat és dalokat úgy gyűjteni, mint azok jellemző valóságukban élnek, s így inkább azokat a művelt olvasóval ismertetni” (Kodály, 1951, VIII–IX.). A Kisfaludy Társaság ki is adta Erdélyi János gyűjteményének 1846-ban az első, 1847-ben a második, 1848-ban a harmadik kötetét (szövegük nagyobb részt akadémiai kéziratokból). „Válogatása, szerkesztése a maga munkája. Forrásait, azokhoz való viszonyát még nem vizsgálta meg senki [...] dallamot csak tizenkettőt adott ki” (Kodály, 1951, IX.), noha Fogarasi János, a Kisfaludy Társaság rendes tagja, indítványozta, hogy „amennyiben lehet zenéjükre is fordítsa gondját és figyelmét” (Kodály, 1951, IX.). Ám ezek csupán a kezdeti bonyodalmak. Hosszú ideig, sokféleképpen akadályokba ütközött egy minden tekintetben megfelelő gyűjtemény összeállítása és kiadása, amely a Magyar Népzene Tára hat kötetének kiadásával vált valóra. Az első kötet tartalmazza a gyermekjátékokat. Ezt fellapozva nyilvánvalóvá válik, hogy mondóka- és énekesjátékaink is olyan gazdagságot mutat, hogy abból minden tájegységünkben élő szülő és nevelő egyaránt megválaszthatja a számára legkedvesebbeket. Nem is kell más tennie, minthogy nap mint nap éneklie, mondogatja a játékszituációkhoz illőket, és a gyermekzenei készségei „maguktól” fejlődnek.

„A gyermekjáték mindennél mélyebb betekintést enged a népzene őskorába. Mozdulattal, cselekmény-nyel egybekötött ének sokkal ősbibb és egyben bonyolultabb jelenség, mint az egyszerű dal. [...] A legkisebb, pár hangnyi motívum ismétletésénél kezdve, előttünk áll a zene minden fejlődési fokozata az európai népdal

átlagos terjedelméig, a nyolcütemes periódusig. [...] A népzene sajátos tüneményei egyik ágában sem mutatkoznak ily világosan. [...] Panta rei! S ez sehol annyira nem tapintható, mint a gyermekjátékban.” (Kodály, 1951, XII–XIII.) A mondókák és énekesjátékok maradéktalanul alkalmasak az egyenletes lüktetés érzékének kialakítására, metrum- és ritmusérzék-fejlesztésre. Az ölbéli játékok több típusba sorolhatók: a dajkarímek közé az arc-, kéz-, ujj-játékok tartoznak (Ciróka, maróka; Bezere, bezere; Kerekecske, dombocsk; Ez elment vadászni; Hej, Gyula; Csip, csip, csóka; Lóg a lába; stb.), emellett állatmondókák (Dirmeg, dörmög a medve), lovagoltatók (Gyí, paci, paripa), kiolvasók (Apacuka). A ritmikus, dallamos szövegmondás mindig mozgással társul. A zenei képességek – a hallás, az éneklési készség, a ritmusérzék együtt fejlődnek énekléskor a mozgással egybekötött gyermekjátékok előadása közben. Épp ezért az énekesjáték a zenei nevelés alapja, általa nemcsak a zenei készségek fejlődnek, hanem a gyermek teljes személyisége. Komplex műfaj, hangkészlete teljes mértékben igazodik a gyermekhang adottságaihoz, mozgás-zene mindig együtt jár, páros lüktetésűek (2/4-es ütem), motivikus szerkezetűek (4 lüktetés). „A gyermeki forma alapképlete az ütempár, két lépésnek megfelelő idő, mialatt mindegyik láb kétszer érinti a földet, a súlyos-súlytalan viszony kétszer ismétlődik. Két 2/4 ütem lesz a kótaképe” (Kodály, 1951, XIII.). „A népdal és a gyermekdal felépítése ellentétes. Amott a külső keret állandó: a 4 soros versszak, ezen belül az elemek, a sorok terjedelme sokféle. A gyermekdalnak a külső kerete, terjedelme változatos, de állandó az elemek nagysága, az ütempár” (Kodály, 1951, XIX.). Nemcsak a szerkezet, de az ambitus is különválasztja a kicsinyek dallamait a felnőttek népdalaitól. A gyermekdalok nagytöbbsége öt-, illetve hathangú. Leginkább tipikus a hexachord hangkészlet, hangnemét tekintve a dó–hexachord. A hat hangnál kisebb ambitusú dalok rendszerbe tartozása is szembevetendő (erre Kodály is felhívta a figyelmet): a kistercnyi távolságban mozgó dallamok esetében mindig a 5. és 3. fokkal van dolgunk (szó–mi), a három hangból hangkészlet vagy triton 6. 5. 3. fok (lá–szó–mi), vagy trichord 3. 2. 1. fok (mi–ré–dó). E motívumalkotó hangkészletek esetében „mélyreható különbség tűnik

fel az indogermán és az ugor-török népek között” (Kodály, 1951, XXII.). Mindezek mellett a gyermekdalokat legfőképpen az jellemzi, hogy mozdulathoz, játékhoz van kötve. A játékok is különböző típusokba sorolhatók. Típusai (Forrai Katalin): játékba hívó, guggolás, kergetős, felelgetős, szerepcserés, kifordulás kör, leánykérő, lakodalmas, párválasztós, sor-lánc, kapu-híd. Ami megkülönbözteti a magyar gyermekjátékokat a körülöttünk élő népek gyermekdalaitól: „A magyar népi játékdalokban hagyományosan nincs mozdulatutánczás, szövegmegjatszás, [...] ahol ilyenek előfordulnak, ott általában kimutatható az idegen eredet vagy a pedagógusi beavatkozás” (Lázár, 1997, 52). Mindezeket tudva lehetünk képesek arra, hogy a felnövekvő nemzedéket a zenei anyanyelvére tanítsuk. Immár évtizedek óta nemcsak a bölcsődék és óvodák, hanem az alsó tagozat zenei anyaga is túlnyomó többségében ebből a forrásból táplálkozik. Minden elkötelezett pedagógus tisztában van a kodályi örökség mással nem pótolható jelentőségével, azonban az utóbbi években mégis szükségesnek bizonyult ennek a zenei örökségnek az újragondolása, a mai viszonyokhoz igazítása.

ÚJ TANÍTÁSI MODELLEK

Három kutatócsoport a Kodály-koncepció megújítására tett kísérletet. A kutatás legfőbb kérdése: Hogyan segíthetünk a 21. század gyermekének a posztmodern világban a zenei értéket megtalálni? Eddigi eredményeiket egy konferencia keretében mutatták be 2021. március 27-én. A Magyar Tudományos Akadémia által is támo-

gatott, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem kezdeményezésére indult és közoktatási intézmények tanítói által megvalósított új zenetanítási modellek kidolgozását és megvalósítását az Aktív Zenetanulás énekléssel és mozgással Kutatócsoport (vezető kutatói: Nemes László Norbert, DLA, karnagy és zenepedagógus, egyetemi tanár, az LFZE Kodály Intézetének igazgatója, az MTA-LFZE Aktív Zenetanulási Kutatócsoport vezetője, Honbolygó Ferenc, PhD, tudományos főmunkatárs/TTK Agyi Képzőközpont, Deszpot Gabriella, PhD, nyugalmazott tudományos főmunkatárs, egyetemi oktató, LFZE, Szirányi Borbála, MA, művészstanár/LFZE) végezte 2016 és 2020 között. A kutatás interdiszciplináris: az új módszerrel tanított tanulók többféle hatásvizsgálatban is részt vettek, mely vizsgálatokat a TTK Agyi Képzőközpont tudományos munkatársai végezték (Honbolygó Ferenc, Asztalos Kata, PhD, tudományos munkatárs/LFZE, Lukács Borbála, MA, doktorjelölt/ELTE PPK Kognitív Pszichológiai Doktori Iskola, tudományos segédmunkatárs/TTK Agyi Képzőközpont, Maróti Emese, PhD, kutató/TTK Agyi Képzőközpont). A bevezető előadásokat Csépe Valéria, DSc, pszichológus, egyetemi tanár, az MTA rendes tagja, a TTK Agyi Képzőközpont kutatóprofesszora és Csapó Benő, DSc, Prima Primissima díjas neveléstudományi kutató, egyetemi tanár, az MTA Közoktatási Elnöki Bizottságának társelnöke, a Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola vezetője tartotta, majd a plenáris előadásokra került sor, amelyben Nemes

László Norbert osztotta meg gondolatait abbéli meggyőződéséről, hogy a Kodály örökérvényű zenepedagógiai koncepciója olyan szellemi alap, amely nem szabad, hogy feledésbe merüljön. Mégis ma az énekóra a leginkább háttérbe szoruló tantárgyak közé tartozik (a külföldiek nem ezt tudják). Vannak, akik kritikával illetik az ének-zene oktatást, a Kodály-koncepciót, pl.: a zenei nevelés módszerei megmerevedtek, vagy: a szolmizáció túlzott alkalmazása az élményt akadályozza meg. Jóllehet, a kritikáknak van létjogosultsága, azonban mindennek nem Kodály koncepciója az oka. Ő a 30-as, 40-es években olyan alapvetéseket fogalmazott meg, amelyek ma is helytállóak: az értelmi fejlesztés a gyermek alkotókészsége fejlesztésének útjában áll, utat kell nyitni az önkifejezés lehetőségének, törekedni kell az egyén és közösség belső harmóniájára, szociális, kulturális egyenlőséget kell teremteni, az intellektus és a lélek harmonikus nevelésére kell törekedni. Kodály tanítványai a zenei készségfejlesztés fontos területein végeztek nem kevésbé fontos munkát: Ádám Jenő *Módszeres énektanítás* – a kottaolvasás alapjait teremtette meg. Szőnyi Erzsébet *A zenei írás-olvasás módszertana* útravalóként ezt tanácsolja: éleltel megtölteni a tanító dolga és művészete. Dobszay László *A hangok világa* pedig a zenehallgatás alapozása. A 21. század gyermeke számára olyan oktatási modellek kellenek, ahol az éneklés, játék, alkotás, az intellektus és lélek harmonikus egységben van – vélekedik a kutatás vezetője. Az új zenetanítási modellek fejlesztését leginkább Kodály az újra és a progresszívra mindig nyitott habitu-

sa inspirálta. A gyermeknek lételeme a játék és a mozgás. Az új tanítási modellek erre építve a 'testi' tanulásra, a testi érzékelésből fakadó (muszkuláris – kognitív) mozgásra alapozzák módszerüket.

A kreatív énekes-játékok ritmikus mozgással (irányított) modell (Szirányi Borbála, Barabás Edina, MA, ének-zene tanár/Városmajori Kós Károly Iskola, óradíjas oktató/ LFZE) arra kereste a választ, hogyan lehet az énekes alapú kodályi zenepedagógiát az irányított mozgás eszközzel gazdagítani, miként lehet a különböző komplexitású mozgássorokat a zenei ismeretszerzés szolgálatába állítani, hogyan lehet a polifonikus készségek és az osztott figyelem készségének aktiválásával felhasználni, valamint az éneklési készség alapozására, javítására alkalmazni.

A dinamikus énekművelés—tanulás (improvizatív) modell (Buda Sára, MA, ének-zene tanár, karnagy/Óbudai Egyetem és Weöres Sándor Általános iskola és AMI, Gyömrő, Farnadi Tamara, MA, ének-zene tanár/Richter János Zeneművészeti Szakgimnázium, AMI és Kollégium, Bartók Béla Ének-zenei általános Iskola) a Kodály-pedagógia integrálása a Kodály-konceptióba. A szabad mozgásra épülő kreatív dalos játékok és a felfedező zenebefogadás énekes-játékok lehetőségeit,

egyéni tanulási útvonalak lehetőségeit egy kollektív alkotófolyamatban, a pedagógus szerepét a tanulás támogatásában mutatták be.

Mindkét modell gyakorlati megvalósítását a multimediális példatár filmrészletei segítségével követhették nyomon a konferencia résztvevői. A bemutatókat az oktatás idegtudományi hatásvizsgálata eredményeinek ismertetése követte. Végül a kutatás tapasztalatai, dilemmák fogalmazódtak meg: A testi tanulás milyen formái, változatai jelennek meg a modellekben, ezek mennyire vihetők át az intellektus területére és alakíthatók át zenei képességek vagy egyéb transzfer jellegű tudássá. Vajon a legmodernebb, számítógép- és online alapú tesztek mennyire képesek megragadni azokat a tanulási eredményeket, kognitív és zenei képességeket, amelyeket a zenepedagógus az aktív, mozgásos zenetanítási módszerekkel fejleszteni szeretne? Milyen lehetőségei és milyen korlátai vannak az idegtudományi módszereknek a zenei fejlesztés agyi leképeződésének kimutatásában? További fejlesztések, kutatások szükségesek, hogy ezekre a kérdésekre korrekt válaszokat lehessen adni. Csépe Valéria figyelemreméltó gondolatai választást is szolgálhatnak: Az alapkutatás nem igazolni akar, hanem megérteni. Érés és fejlődés párhuzamosan törté-

nik, amelynek szoros belső rendje van, ez a rend nem merev. Idézetünk régi tudásokat, de elfelejtettük, hogy a zene és a tánc miért fontos. A zene és a tánc jelennek meg minden tantárgyi órán!

A konferencia teljes anyaga (<https://www.youtube.com/watch?v=xkjROXqWuxA>) és az Aktív zenetanulás példatárai megtalálhatók a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem YouTube-csatornáján.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Forrai Katalin (1974): *Ének az óvodában*. Edition Musica Kiadó, Budapest.
- Gállné Gróh Ilona (2009, 2011, 2012): *Ringató – énekeljünk és játsszunk a legkisebbekkel!* Dialóg Junior Kiadó, Budapest-Pécs.
- Hegedűsné Tóth Zsuzsanna (2015): A zenei nevelés hatása. In: Gyöngy Kinga (szerk.): *Első lépések a művészetek felé II*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 9–41.
- Kecskés Miklósné (2012): A pedagógiai szempontú népi játék kutatás. In: *Képzés és gyakorlat (Training & practice), Neveléstudományi folyóirat*.
- Kissné Fazekas Ibolya (2015): A bölcsődei ének-zenei nevelés gyakorlata Kodály Zoltán és Forrai Katalin szellemiségében. In: Gyöngy Kinga (szerk.): *Első lépések a művészetek felé II*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 203–227.
- Kodály Zoltán – Bartók Béla (1951): *A magyar népzene tára I. Gyermekjátékok*. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.
- Lázár Katalin (1997, 2005): *Népi játékok*. Planétás Kiadó, Budapest.
- Sárny László (1999): *Kreatív zenei gyakorlatok*. Ars Longa Jelenkor, Pécs.

